

نهتهوه بهگرتووهمکان (UN)

لوگووی ریکخراوی نهتهوه بهگرتووهمکان UN (pixabay.com).

UN کورتکراوهی ریکخراوی نهتهوه بهگرتووهمکانه، که ریکخراویکه کار بو پاراستن و چهسپاندنی ناشتی له جیهاندا دهکات.

نهتهوه بهگرتووهمکان UN چیه؟

له سالی ۱۹۳۹ هتا ۱۹۴۵ جهنگی گهوره له جیهاندا بهرپا بوو. گهلیک له ولاتانی جیهان له جهنگهکهوه گلابوون. ئهو جهنگه به جهنگی جیهانی دووهه ناوبرا. زور شوین خاپوور کران و خهڵکانیکی زور مردن. بویه خهڵک له جهنگی جیهانی نوئ دهترسان. جیهان پیوسیتی به شتییک بوو که ریکگری له جهنگی گهورهی نوئ بگریت. بویه له سالی ۱۹۴۲ لهپیناو پاراستنی ناشتی له جیهاندا نهتهوه بهگرتووهمکان UN دامهزرینرا. به ئینگلیزی پیی دهگوتریت United Nations.

نەتەوێه یەكگرتووێهكان UN رێكەوتنێكیان ئامادهكرد كه ناوێیان لێنا پەیماننامەى-UN. ئەمە رێكەوتننامەیهكە كه تیایدا ئەو كار و ئەركانەى تێدا دیاریكراوه كه دەبێت UN ئەنجامیان بدەن و هاوكات به چ شێوهیهك ئەنجامیان بدەن. نەروێج و پەنجا و لاتی تر واژووی پەیماننامەكەیان كرد. UN له له ۲۴ ی ئۆكتۆبەرى ۱۹۴۵ دەستى به ئەنجامدانى ئەرکهكانى خۆى كرد. هەربۆیه له ۲۴ ی ئۆكتۆبەرى هەموو سالتیک له سەرانسەرى جیهاندا ئاهەنگى یادی دامەزراندنى UN دەکرێتەوه.

وێنه: واژووکردنى پەیماننامەى UN (fn.no).

له ساڵى ۲۰۲۰دا ۱۹۳ وڵات ئەندامى نەتەوێه یەكگرتووێهكانن، وه مەلەبەندى سەرەكى رێكخراوهكه له شارى نیویۆركى و لاتی ئەمەریكایه.

له ئەمڕۆدا گەلیك و لاتی ئەندام له UN هەن كه به زمانى جیاواز قسه دهكەن. جا بۆ ئەوهى هەمووان تێیگەن و بتوانن بۆچوونى خۆیان دەربرن، كۆبوونهوه و دۆكۆمێنتەكان بۆ گەلیك زمان تەرجەمه دهكرێن.

لۆگۆى نەتەوێه یەكگرتووێهكان پێنج بازە و نەخشەیهكى سپى جیهانى تێدايه كه جەمسەرى باكور دهكۆیتە ناوهراستى نەخشەكهوه. دوو لقه زەیتوونیش له دەورى لۆگۆكهیه. ئەم

لوڤويه سيمبوليکه بو ئهوهی که ئامانجی UN ئهوهیه که له جیهاندا ئاشتهوایی بپاریزیت و ئارامی و دنیایی بخاتهوه. زۆریک له قوتابخانهکان له ۲۴ ی ئۆکتۆبهردا به ئالای UN قوتابخانهکهیان دهرازینهوه. ئالاکه شینه وله ناوهراستیدا لوڤوی UN ی تیدایه.

وینه: لوڤوی UN (fn-filuren.no).

نهتهوه یهکگرتوو هکان UN کار بوچی دهکهن؟

UN دهخوازن که جیهان بیته شوینیکی باشتر بو ههمووان. ئهوان خوازیارن:

- ئاشتی و ئاسایشی نیونهتهوهیی بپاریزن
- به ئاگا بن لهوهی که ههموو و لاتان پهیرهوی له مافهکانی مرۆف بکهن
- کارکردن بو په رهسهندنی بهردهوام
- کارکردن لهسهه ئامانجهکانی په رهسندنی UN

نأشتی و ئاسایش

UN خوازیاری جیهانیکی دنیاتره. لهبهرئوه UN قسه لهگهڵ ئهو و لاتانهدا دهکات که لهگهڵ یهکترا هاورا نین. و لاتهکان پیکهوه دهدوین و ریکهوتن دهکهن بی ئهوهی چهک بهکاربهینن. ههندیکی جار هاوکاریکردن زهمهته. له حالهتیکه وادا UN بریار لهوه دهکات دهکات که له پیناو پاراستنی ئاشتی و ئاسایش لهو شوینهی کیشهکهی تیدا رووی داوه، هیزی سهربازی بهکاربهینیت. لهو و لاتانهدا که جهنگیان تیدایه، UN یارمهتی ئهو مرۆفانه دهکات که به ناچاری له خاکی خویان ههڵدین. ههلاتووهمکان نان و ئاو و دهرمان و جینگهی خهویان پی دهدریت.

مافهکانی مرۆف

UN رینمایی دهردهکات و هاوکات چاودیری ئهوه دهبیت که ههموو و لاتهکان پهیرهوی له رینماییهکان بکهن، بهجۆریکی که دۆخی ههموو مرۆفانهکان باش بیت. بۆ UN گرنه که ههموان له باوهر و دهربرینی رای خویاندا ئازاد بن. ئهمهش به ئازادیی ئاینی و ئازادی رادهبرین ناو دههین. شتیکی دیکهی گرنه که UN کاری لهسهر دهکات، مافهکانی ژنانه. دهبیت ژنان ههمان مافی پیاوانیان ههبیت له خویندن و کارکردن، له دهربرینی بۆچوونی خویان و له بهشداریکردنی سیاسیدا.

ههروهها بهلای UN هوه گرنه که گشت مندالان له ژیانیکی باشترا بن، به جۆریکی که بتوانن بچنه قوتابخانه و نان و ئاویان ههبیت. ههربۆیه UN رینمایی تایبهتی خوی سهبارهت به مندالان نووسیوه، که تیایدا هاتووهندالان چ مافیکیان ههیه، وه چیان پئویسته بۆ باشتراکردنی ژیانیان. بهم رینماییانه دهگوتریت مافهکانی مندالان.

گهشهکردن و پهرسهندنى بهردهوام

گهشهکردن و پهرسهندنى بهردهوام تايبهته به ئاووههوا، ژينگه و پاراستنى سروشت. مرؤف دهبيت به شيويهكى باشتىر مامهله لهگهل زهويدا بكات. گرينگه دهست بهو شتانهوه بگرين كه ههمانه به شيويهكى كه مرؤفهكان بتوانن پاش ئيمه بو ماويهكى دريژ بزين. له ئهمرؤدا مندال و گهنجان بير له پهرسهندنى بهردهوام دهكهنوه. ئهوان زيرهكن لهوى هاورپى ژينگه بن و پاريزگارى له سروشت بكن. UN پيى وايه كه ئهمه كاريكى باشه.

UN پلانىكى داناهه كه پيى دهگوتريت ئامانجهكانى پهرسهندنى UN. ههبونى ئامانجيك به ماناي ئهوه ديت كه كار بو باشتىركردنى شتيك بكهت. UN خوازپاره كه كهس برسى نهبيت، ههموان مافى چوونه قوتابخانهيان ههبيت، بخوين، كاربكهن و پراى خويان بهبى ترس دهبرن، وه خهلكانىكى زياتر وهك هاورپى ژينگه بزين. ئهم پلانه دهبيت تا سالى 2030 بيته دى. 17 ئامانجى پهرسهندن همن. UN دهخوازيت گشت مرؤفهكانى سهرجهم ولاتان كار بو باشتىركردن بكن.

سهبارمت به ئامانجهكانى پهرسهندنى UN له fn.no زانبارى زياتر بخوينهوه.

کۆ کار بۆ چی دهکات؟

بۆ ئەوهی UN بتوانیت ههموو ئهرکهکانی خۆیان جیبهجی بکات، دهبیت کارهکان لهنیوان خویاندا دابهش بکهن. بۆیه گرووی جۆراو جۆریان دروستکردوه. بهم گرووپانه دهلین ئۆرگانهکان.

کۆمهلهی گشتی

کۆمهلهی گشتی بالاترین ئۆرگانه له UN. گرنترین ئهرکی کۆمهلهی گشتی بریتیه له تاوتویکردنی ئالانگارییه مهزنهکانی جیهان، بریاردان لهوهی که دهبیت UN چی بکات و به چ میکانیزمیک بیکات. لیره نوینهری ههر یهکیک له ولاتانی ئەندام بوونیان ههیه و ههر ولاتیک مافی دهنگدانی ههیه.

ئهنجومهنی مافی مرۆف

کاتیک UN دامهزرا، گرنترین کار و ئهرکی UN له کاتی دامهزراندنیدا ئەوه بوو ئەو شتانه بنووسنهوه که سهرجهم مرۆفهکان بۆ باشترکردنی ژیانیان پێویستیانه. ئەمه ناوئارا مافهکانی مرۆف. کاری ههره گرنگی ئهنجومهنی مافهکانی مرۆف ئەوهیه به ئاگا بێت لهوهی که ههموو ولاتهکانی پهیرهوی له مافهکانی مرۆف بکهن و هاوکات پشتگیری ئەو ولاتانه بکات که پێویستیان به یارمهتی ههیه له پهیرهوکردنی مافهکانی مرۆف به شیوهیهکی باش. ئهنجومهنهکه ۴۷ ئەندامی ههیه که ههر سێ سال جاریک ههلهبژێردرین. ئهنجومهنی مافهکانی مرۆف له شاری "جنیف"ی ولاتی سویسرا کۆدهبنهوه.

ئەنجوومەنی ئاسایس

ئەرکی ئەنجوومەنی ئاسایس ئەوێه کار بۆ ئاشتی و ئاسایش له جیهاندا بکات. ئەنجوومەنەکه له ۱۵ ئەندام پیکدیت. ئەگەر مەترسی سەر هەڵدانی کێشه و گرفتی گەوره له جیهاندا هاته ئاراه، ئەرکی ئەنجوومەنی ئاسایشه ههول بەدات کار بۆ ئەو بکات که پیکدادانی چهکداری روونهدات. ئەنجوومەنەکه یارمەتی ئەو لایەنانه دەدات که کێشه له نێوانیاندا یه تا له پیناو پیکهاتنەو هدا پیکهوه گفتوگو بکەن. ئەم پرۆسەیه پێی دەگوتریت مفاووزات.

سکریتیری نەتەوێه یه کگرتوو هکان UN

UN له لایەن ئۆرگانیکهوه رێبەراییهتی دهکریت که پێی دهگوتریت سکریتاریهت. ئەرکی سکریتاریهت ئەوێه که ههموو کارهکانی UN ریک بخرنەوه. ئەو کهسهش که له سکریتاریهت بریار دەدات به سکریتیری گشتی ناو دهبریت. سکریتیری گشتی سهروکی ههموو UN ه.

UN بۆ نهرویج واتایهکی زوری ههیه. یهکیک له هۆکارهکان ئەوێه که یهکهمین سکریتیری گشتی UN نهرویجی بوو، که ناوی "تریگفه لیبه" بوو. ئایا دهتوانیت بزانیته که له ئیستادا کی سکریتیری گشتی نەتەوێه یه کگرتوو هکانه؟

وێنه: یهکهمین سکریتیری گشتی تریگفه لیبه (fn.no).

ئەرك و پراھینان:

۱. كەى و چۆن UN دامەزرا؟
۲. پەیماننامەى UN چىيە؟
۳. لە چ پوژىكدا يادى پوژى دامەزrandنى UN دەكەينەوه و بوچى بەتايبەت ئەو پوژ و بەرواره ديارى كراوه؟
۴. لە ئىستادا چەند ولات لە UN ئەندامن؟
۵. نووسىنگەى سەرەكىى UN لە كوئىيە؟
۶. يەكەمىن سكرتيرى گشتىى UN كى بوو؟
۷. ناوى سكرتيرى گشتىى UN ئىستا چىيە؟
۸. كارى UN چىيە؟
۹. دەتوانىت لە رىگەى ئىنتەرنىتەوه چوار لە ئامانجەكانى پەرسەندنى UN بنووسىت كە پىت وايە گرنگن؟ بوچى لات وايە ئەم ئامانجانە گرنگن؟